

Neven Ušumović

Hamvaseva "Filozofija vina"

Hamvas Bela: *Filozofija vina* (prev. I.L.Galeta), CERES, Zagreb, 1993.

To da: "Na koncu ostaju samo dvojica, Bog i vino." (što je geslo "Filozofije vina") možda je lakše razumjeti ako se pripomene da je Bog vinogradar. Svijet je vinograd. Sada već imamo mnogo jasniju odrednicu kraja: ostaju Bog i svijet kojeg je stvorio. Treba znati da je kraj isto što i početak - zlatno doba, odnosno da zlatno doba nije ni na kraju ni na početku, nego da oduvijek jest. A ljudska povijest je tek krinka preko tog prvobitnog i temeljnog stanja. To je stanje u kojem su sva bića u svijetu, u Bogu, kao JEDNO, u kojem je svijet božanski, a božanstvo osvjetovljeno. U zlatnom dobu je sve na svom mjestu.

Čovjek se treba oduprijeti varci povijesti i njome uprljanom svijetu vratiti JEDNOstavnost. Treba svojom djelatnošću njegovati svako biće tako da se, crpeći iz mjesta u kojem jest to što jest, bit toga bića otvori, ponudi Bogu kao vino. Kad cijeli svijet na takav način ponovo razotkrije, kada svako biće bude imalo dovoljno Sunca da svoju neponovljivu vlastitost ponudi kao vino skriveno u grozdovima pojavnosti, Bog će sići u svijet i to vino pretočiti u vlastitu božansku krv. Odmah treba reći da je taj povratak, kao odrednica čovjekovog zadatka, povratak čovjeka u taj svijet, a ne Boga u svijet. Jer Bog, svako poslijepodne, "nakon užine, smirena želuca, raspoložen, zadijeva vezivo za pojas, u džep stavlja škare za obrezivanje, hvata motiku i ulazi među čokote, kako bi otkinuo nepravilne izdanke, povezao opuštenu lozu i iskopao korov ondje gdje naiđe na nj." ("Užina našeg Gospodina" iz "Patmosa", prev. I.L. Galeta, "Oko" br. 13) Bog je oduvijek u vinogradu, samo što čovjek ne vidi ni vinograd ni Njeg.

Ovaj dugi uvod samo zbog neprilike u određivanju "tko" je Bela Hamvas. Književnik, filozof, propovjednik ili pjesnik? Sam je za sebe negdje rekao da želi biti samo normalan čovjek. Od fraze "normalan čovjek" lako je doći do srodne "čovjek na svome mjestu". A što je mjesto čovjeka htio je pokazati taj uvodni dio.

Problem je sa čovjekom što svoje mjesto uvijek sam sebi zamišlja i predstavlja. U eseju "Ogledalo", Hamvas se suočava sa tim. Ogledalo predstavlja čovjekovu egzistencijalnu situaciju. Naime, činjenicu da ono što on smatra svijetom nije ništa drugo do ono što on sam stavlja preko lica svijeta. Ogledalo

zato, što u tom što stavlja preko, u toj krinci, zatim nalazi samog sebe, odnosno istu masku stavlja i preko samog sebe. Čovjek je pao u tu situaciju prvim grijehom, kada se izdvojio iz svijeta, osilio suditi o dobru i zlu u njemu. Postavivši se izvan svijeta (apstrahirajući), u Ništa, i njegove riječi su postale vanjske, ništavne, puka krinka. Ogledalo se više ne može slomiti, ali čovjek može otvoreno gledati kroz njega. U otvorenosti, u duhovnoj budnosti, čovjek kulturnom djelatnošću, njegovom vatre, prilazi svijetu i sjedinjuje se s njim žrtvujući se. U ogledalu više ničeg nema i tek ne videći se, čovjek vidi samog sebe. Izgubivši svoju ličnost, čovjek dobija čistoću svoga JA.

U svome "Apokaliptičnom monologu" Hamvas prati vlastiti život upravo kao smjenu tih različitih krinko-ličnosti, pod kojima se skriva čisto Ja. I uostalom Bela Hamvas nije "Bela Hamvas". Kao što svako biće daje autentično vino, tako svako ima svoje vlastito ime koje čovjek ne može čuti uronjen u svoj zrcaleći vrtlog. Smrcu, odnosno u zanosu žrtve

kojom se žrtvuje ličnost, individualnost, dobija se nova individualnost jedinstvena sa cijelim svijetom, Bogom, i izražava u pravom imenu.

Djela skrivaju i otkrivaju svoga tvorca, ona su prožeta moću tog bića kojem zahvaljuju vlastitu opstojnost. Hamvas je pisao da bi se vratio, intenzivirao snage, otvorenost. Intenzivirao je čovjeka u sebi i time svoja djela učinio pristupačna svakome. Uzgred, vino je tako pristupačno svakom, vino tako intenzivira.

Od Hamvasovih djela, koja su se većinom (izuzevši ona prije II. svjetskog rata) počela pojavljivati prije desetak godina (Hamvas je umro 1968) zbog njegove očite neuklopljenosti u mađarski, tadašnji, socijalistički društveni ustroj, istakao bih, i to nažalost tek po čuvenju, opsežni roman "Karneval" koji neki već svrstavaju u sam vrh svjetske književnosti XX. stoljeća, te veliko "znanstveno" djelo "Scientia sacra - duhovna baština drevnog čovječanstva", koje sam dijelom upoznao kroz neke fragmente, prijevode srpskog prevodioca Hamvasovih djela, Save Babića. Nekih sam se osnovnih pojmova iz tog djela kao što je kulturna djelatnost, razlika zlatno doba - povijest, drevni čovjek - historijski čovjek, dotakao u ovom tekstu. Na hrvatskom jeziku Hamvas je prisutan tek s par eseja, i evo, "Filozofijom vina", sve zahvaljujući Ivanu Ladislavu Galetu.

"Filozofija vina" se od meni poznatih Hamvasovih djela izdvaja jačinom svoga zanosu i ljepotom koja otkriva njegovu trezvenost. Trezvenost zanosu - vinska meditacija, filozofija vina. Vinom se čovjek vraća u zlatno doba, postaje JEDNOstavan, i sve mu JEDNOstavno postaje. Vino otvara, čovjek iskreno priznaje da sebe ne vidi u ogledalu. Piti vino znači žrtvovati se. Znači dati sve, sebe u

potpunosti, svijetu kojeg ispijaš, koji te uzima bez ostatka, i isto tako primiti cijeli svijet u sebe: kroz neponovljiv trenutak prinošenja čaše nekog vina svojim ustima.

Vino nosi trezvenost koja nema veze s palošću zdravog razuma. Održavanje, čak intenziviranje duhovne budnosti u ovom zanosu, ono je što pravo ispijanje vina oštro odvaja od pukog lokanja. Duhovna budnost je grana zabijena u svijet oko koje se u zanosu mota loza vinske meditacije. Samo tako se može razumjeti jedini zakon pijenja: "Bilo kada, bilo gdje, bilo kako". Duhovna budnost otvara trenutak k vječnom. Zato u taj trenutak moraš pažljivo stati. I onda: "Uvijek kaži: SADA pijem vino."